

Χαιρετισμός της Προέδρου του Ελληνικού τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), κυρίας Αλεξάνδρας Μπούνια

Κυρίες και κύριοι, αξιότιμοι προσκεκλημένοι και προσκεκλημένες.

Είναι ιδιαίτερη χαρά για μένα σήμερα που βρίσκομαι εδώ εκ μέρους του διοικητικού συμβουλίου του ελληνικού τμήματος του ICOM. Σας καλωσορίζω στην κεντρική εκδήλωση εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, μια εκδήλωση η οποία πρωτοκαθιερώθηκε το 1977 και έκτοτε γιορτάζεται ανελλιπώς σε όλο τον κόσμο με συμμετοχή από πραγματικά χιλιάδες μουσεία.

Το φετινό θέμα: «Μουσεία και αμφιλεγόμενες ιστορίες: Τα μουσεία μιλούν για εκείνα που δεν λέγονται», το θέμα ειπώθηκε ήδη πολλές φορές, είναι ένα θέμα που θέτει τα μουσεία σε έναν ιδιαίτερο θεωρώ προβληματισμό. Είναι γεγονός ότι τα μουσεία πάντα έθεταν τους προσκεκλημένους τους ενώπιον προκλήσεων διαφόρων τύπων. Τους ανέθεταν την αναγνώριση και κατανόηση αντικειμένων, ιδεών και αξιών που βρίσκονταν προηγουμένως άγνωστα ή όχι αντιληπτά ή οικεία. Με τον ίδιο τρόπο τους καλούσαν να προβληματιστούν για την ταυτότητά τους, να εντάξουν τον εαυτό τους και τις κοινότητές τους εντός συγκεκριμένων πολιτικά ή ιδεολογικά φορτισμένων πεδίων. Τους καλούσαν να αποδεχθούν τις επίσημες και συχνά νομιμοποιητικές εκδοχές της ιστορίας που αυτά προσέφεραν.

Από την δεκαετία του '70 και εξής με την έναρξη της λεγόμενης Νέας Μουσειολογίας, η πολιτιστική κληρονομιά άρχισε να γίνεται αντιληπτή ως ένα πεδίο αμφιλεγόμενο, υποκειμενικά ορισμένο, συχνά πολυσύνθετο και φυσικά δύσκολο. Η έννοια της ιστορίας των μουσείων ως μίας ενιαίας και αντικειμενικής κατάθεσης γεγονότων αποσταθεροποιήθηκε, αν όχι δυσφημίστηκε, όπως αναφέρουν διάφοροι μελετητές. Τα μουσεία έγιναν αντικείμενο διαπραγμάτευσης εντός και διαμέσου των οποίων άτομα και ομάδες μπορούσαν να θέσουν ερωτήματα και προβληματισμούς για την έννοια της εξουσίας, της αυθεντικότητας, της ιδιοκτησίας, του λόγου και των εκφραστών του, της απουσίας και της σιωπής. Αυτό φυσικά απέχει πολύ από το μουσείο που από τον 17^ο αιώνα είχε ως μοναδικό στόχο να διαμοιράσει γνώση μέσα από την σκόπιμη συλλεκτική και εκθεσιακή πολιτική του. Το μουσείο λοιπόν σταδιακά άρχισε να μεταβάλλεται σε έναν τόπο όπου αναζητούνται οι ταυτότητες του παρελθόντος, σε έναν τόπο διαμόρφωσης σύγχρονων ταυτοτήτων.

Κάποια τμήματα της πολιτιστικής κληρονομιάς ή κάποιες όψεις της ιστορίας μπορούν φυσικά να θεωρηθούν ως αμφιλεγόμενα εξαιτίας και μόνο του αντικειμένου τους, της σκοπιμότητάς τους, των πολιτικών συζητήσεων τις οποίες εγείρουν ή από τις οποίες απορρέουν, τα συναισθήματα που δημιουργούν ή ακόμα την απόκρυψη κάποιων πτυχών

της χρήσης και της σημασίας τους. Αυτού του είδους η κληρονομιά συχνά εξαιρεί, περιθωριοποιεί, δημιουργεί εντάσεις, αναφέρεται σε εδαφικές διεκδικήσεις, τραγικά γεγονότα, γενοκτονίες, φυλακίσεις και γενικώς κάνει τον αγώνα της επιβίωσης ατόμων ή ομάδων ορατό.

Ως εκ τούτου τα μουσεία και οι εκθέσεις που παρουσιάζουν αυτή την επονομαζόμενη δύσκολη κληρονομιά, θέτουν δύσκολες ερωτήσεις για την έννοια της ανθρωπιάς αλλά και της μισανθρωπίας, για το τι κληροδοτούμε στις επόμενες γενιές, για την έννοια της συγγνώμης, της μνημειοποίησης, της μνήμης και της λήθης. Με άλλα λόγια φέρνει στο προσκήνιο δύσκολες ή αμφιλεγόμενες ιστορίες και ενεργοποιούν διαλόγους που δεν έχουν εύκολες απαντήσεις αλλά έχουν μεγάλη σημασία για την κοινωνία και την πρόοδό της. Αμφιλεγόμενες ιστορίες, ιστορίες δηλαδή που θέτουν στο προσκήνιο δύσκολες στιγμές του παρελθόντος, προκειμένου όμως να γίνει καλύτερο το παρόν και το μέλλον.

Τέτοιες ιστορίες, βρίσκονται παντού σε όλα τα μουσεία και μπορούν να ενεργοποιηθούν με αφετηρία όλες τις κατηγορίες πολιτιστικών αγαθών. Είναι φυσικά θέμα οπτικής και πολιτικής με την ευρεία έννοια του όρου φυσικά, βούλησης για την ανάσυσσή τους και την αξιοποίησή τους. Η έμφαση σε αυτή την δυνατότητα πολιτιστικής κληρονομιάς, η επιλογή δηλαδή του φετινού θέματος, δηλώνει την βούληση εκ μέρους του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων να δούμε τα πράγματα αλλιώς μέσα στα μουσεία μας, να αλλάξουμε την συμβατική αφήγηση της ιστορίας, να εντάξουμε στις αφηγήσεις μας αμφιλεγόμενες ή δύσκολες ιστορίες αναγνωρίζοντας τη σημασία μιας τέτοιας πρωτοβουλίας για την κοινωνία και την συνοχή της, κάτι στο οποίο αναφέρθηκε με πραγματικό παράδειγμα τα Καλάβρυτα ήδη ο Δήμαρχος της πόλης.

Οι προσεγγίσεις στις δύσκολες ιστορίες συχνά εμπλέκουν ερμηνείες από διαφορετικές οπτικές, αποκαλύπτουν κρυμμένα, παραμελημένα ή ξεχασμένα αντικείμενα και εκθέτουν τη διαδικασία δημιουργίας της ιστορίας ως ανοιχτής, υποκειμενικής και βαθιά πολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ιστορίες, στον πληθυντικό αριθμό, διασταυρώνονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη, την επίλυση διαφορών, την εξωτερική βαθιά θαμμένων προκαταλήψεων και πεποιθήσεων και συμβάλουν στην κοινωνική συνοχή, στην αντιμετώπιση τραυμάτων του παρελθόντος και επομένως σε ένα πιο υγιές κοινωνικά παρόν και μέλλον.

Φυσικά υπάρχουν και πολλά ερωτήματα. Εάν η πολιτιστική κληρονομιά και ιστορία στο μουσείο είναι μια κατασκευή ποιος είναι ο κατασκευαστής τους; Ποιων οι φωνές ακούγονται και ποιοι είναι καταδικασμένοι στη σιωπή; Πως γίνονται προσβάσιμες στους επισκέπτες αυτές οι δύσκολες ή αμφιλεγόμενες ιστορίες και είναι πάντα διαθέσιμη η

πληροφορία που θα επιτρέψει στους εργαζόμενους του μουσείου να αφηγηθούν τέτοιες ιστορίες; Πότε είναι πολύ νωρίς για να δουλέψει κανείς με τέτοιου είδους κληρονομιά και πότε είναι πολύ αργά; Και μπορεί πραγματικά να παραδειγματίσει για το παρόν και το μέλλον μια τέτοια αντίληψη ή πρόκειται απλώς για μια συμβολική πράξη άνευ αντικρίσματος; Οι απαντήσεις είναι πολλές, ποικίλουν από μουσείο σε μουσείο και από χώρα σε χώρα, αποτελούν πεδία μελέτης και πεδία τομής που αξίζει να ερευνηθούν και από τα ελληνικά μουσεία και αξίζει να προβληματίσουν όλους εμάς και όλες εμάς που τα αγαπάμε και εργαζόμαστε για αυτά.

Φέτος το Ελληνικό Τμήμα του ICOM τιμά το Δημοτικό Μουσείο Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος που αποτελεί ένα από τα λίγα καθαρά ιστορικά μουσεία στην Ελλάδα. Είναι ένα μουσείο αφιερωμένο σε ένα δύσκολο και ευαίσθητο θέμα, ένα θέμα οδυνηρό τόσο για την ελληνική όσο και για την ευρωπαϊκή ιστορία. Καταγράφει στιγμές που κανείς δεν θα ήθελε να επαναληφθούν, στιγμές κατά τις οποίες η ανθρώπινη θηριωδία γνώρισε την απόλυτη έξαρση. Παράλληλα, είναι ένα μουσείο που τιμά τα θύματα αυτής της θηριωδίας ενώ δείχνει τους έχοντες την ευθύνη. Με άλλα λόγια, είναι ένα μουσείο που με γενναιότητα αναφέρεται στο παρελθόν ελπίζοντας να παραδειγματίσει για το μέλλον. Ακριβώς αυτή την γενναιότητα της ενασχόλησης με το δύσκολο και οδυνηρό παρελθόν προκειμένου να συμβάλει στη δημιουργία ενός μέλλοντος που θα χαρακτηρίζεται από ειρήνη, ανθρωπισμό, σεβασμό στον άνθρωπο και στη ζωή είναι που οδήγησε το διοικητικό συμβούλιο του ICOM στην επιλογή του Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος ως τιμώμενου μουσείου για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2017.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον δήμαρχο της πόλης και το δημοτικό συμβούλιο, τον διευθυντή του Μουσείου τον κύριο Χρίστο Φωτεινόπουλο και όλο το συμβούλιο του Μουσείου, όλους και όλες όσοι συνέβαλαν στην διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κύριο Πασχάλη Κιτρομιλήδη που δέχθηκε να είναι απόψε εδώ ως κεντρικός ομιλητής, την παιδική χορωδία και την Φιλαρμονική του Δήμου τις οποίες θα απολαύσουμε σε λίγο. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του ελληνικού τμήματος του ICOM. Θα μου επιτρέψετε να τους αναφέρω ονομαστικά. Την κυρία Αναστασία Λαζαρίδου, τον κύριο Φίλιππο Μαζαράκη – Αινιάν, την κυρία Βούλα Καλιόρη και την κυρία Σαπφώ Αθανασοπούλου που είναι εδώ απόψε, για όλη την φροντίδα τους τόσο για το έντυπο της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων όσο και για την διοργάνωση της σημερινής ημέρας. Ο εορτασμός όπως ξέρετε εκτείνεται σε όλη την Ελλάδα οπότε χθες, σήμερα, αύριο και μεθαύριο μουσεία σε όλη την Ελλάδα γιορτάζουν με διάφορες εκδηλώσεις και πλήθος δράσεων.

Η κυρία Τέτη Χατζηνικολάου που αναφέρθηκε και από τους προηγούμενους ομιλητές δεν είναι μόνο ένας άνθρωπος που συνέβαλε πάρα πολύ στη δημιουργία του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος αλλά είναι και ένας άνθρωπος ο οποίος βρίσκεται δίπλα στο διοικητικό συμβούλιο του ελληνικού τμήματος του ICOM εδώ και πάρα πολλά χρόνια και πάντοτε συμβάλει ουσιαστικά σε όλες μας τις δραστηριότητες. Φυσικά θα πρέπει να αναφέρω και τις κυρίες Σώτη Παπασταύρου και Ελισάβετ Μπαργκ που είναι και οι δύο επίσης εδώ γιατί προσφέρουν γενναιόδωρα την καθοριστική τους βοήθεια και στην διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης αλλά και σε όλες τις άλλες εκδηλώσεις του ICOM και τις ευχαριστώ θερμά και από την θέση αυτή.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους φορείς και τα άτομα-μέλη του ελληνικού τμήματος του ICOM για τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητές μας. Όπως είπα και πριν γιορτάζουν όλα τα μουσεία και γίνονται δράσεις σε όλη την Ελλάδα αυτές τις ημέρες και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό για τα ελληνικά μουσεία, είναι πάρα πολύ σημαντικό για τον ελληνικό πολιτισμό. Ευχαριστώ ιδιαίτερω όλους και όλες που ταξίδεψαν για να είναι απόψε εδώ και φυσικά ευχαριστώ όλους εσάς και όλες εσάς για την προσοχή σας.